

Føroya fiskimenn og Føroya arbeidarar

av stjórn Arbeidsmannafelags „Fylkingar“.

Tá ið vit løsu uppskotið frá semingarmanninum (meglarnum), undraðust vit. Vit fata skiparanna mótmæli móti hesum manni. Man tað vera sæð ofta áður, at ein semingarmaður bara heldur seg til annan partin? Eitt er vist, at henda semingarmann, ið so eyðsýnliga tykist at taka stóðu við í stóra manninum, megu fiskimenn og skiparar fáa burtur sum skjótast. Hann er gamalur reiðari og sum tilfisk staðið sum limur í reiðarafelaginum. Hóast hesa sína fornu stóðu kundi hann nú sum »formeltt« uttanveltamaður hugt til báðar síðir. Men tær samráðingar, ið nú eru farnar fram og endaðar við stórtapi fyri fiskimannin, sýna, at hitt gamla vina- og felagsbándið bant hann, og er tað ikki ventandi, at tað eisini í framtíðini vil binda hann, so hann ikki kemur at standa sum semjari, men sum mólstóðumaður av fiskimanninum og skiparunum? Men tað er ikki úti við hesum. Sum gamalur arbeidsgevari tykist hann at hava tikið sær til uppgávu at nýta sess sín til at kúga arbeidsmannin við at seta arbeidarar og fiskimennar upp móti hvørjum øðrum. Hann og hansara felagshugsandi siggja, at kunnu bara fiskimennin og arbeidararnir koma at klandrast, so er felagskapurin sprongdur, og vit koma aftur til ta av »N. P.« í »Føroyatíðindi« prisaðu tíðina, tá ið einki felag var, og keypmenn og reiðarar kundu diktera fiskaprísir, kontraktir, arbeidslønir o. s. fr. eins og teimum sjálfum lysti. Meiri »affinerað« enn semingarmannsin uppskotið, at fiskimaðurin skal vera skyldugur til at taka upp tað av arbeidararum undir streiku niðurlagda arbeiði, kann neyvan hugsast. Beinleiðis bróðurkriggj! Kring um Føroyar eru stovnað arbeidarafelag. Flestir av limunum eru fiskimenn við. Hesar menn skulu altoy við at nýðast at skriva undir fiskikontraktina gerast til skráubrótarar og taka beinini undan sær sjálvum og vera í parti við reiðararum og keypmenninum til at knekta sínar starvsbróðir! Men tí betur er felagsskapskenstlan so mikið vaknað, at flestir fiskimenn siggja, at hella ber ikki til. Teir vilja ikki vera við til at reisa eitt bróðurkriggj og lata seg nýta sum reiðskap í hondunum á reiðararum til at syndra og tína alt samarbeiði og allan felagsskap imillum ta minnmenta ofta svoltandi fjöldina, fiskimennin og arbeidararnar. Her á Tvøroyri vildu í hvussu er ikki meini mynstra uppá henda svikjara stálmála longri enn, at teir vóru leysir av honum, tá ið teir slugu fótin aftur á land. Hetta takka vit teimum fyri. Tilfikt er felagsskapur. Handla allir fiskimenn kring Føroya á henda reysmanna hátt, skal tað spyrjast, at sniðlog semingarmannsin og hansara líka skulu ikki bera sigurin heim. Tá skal tann dagur upprenta, at hin samlaða arbeidara- og fiskimannafjöldin orkar at taka takid til frælsi og sjálvbjargni. Tá skal tað ásanast, at fiskimanna og arbeidaranna frígering var teirra egna, teirra felagsverk.

Vit ynskja at siga tykkum, Føroya fiskimennum, at vit unna tykkum allar sømdir. Vit vilja í øllum syftum standa soli-

dariskir við tykkum. Vit og tit eru felags um at vera settir á samfelagsins skuggasíðu. Vit og tit eiga tí ikki at skúgva hvønn annan longri út, men taka hendur saman og í einum óbrótiligum felagsskapi royna at lyfta hvønn annan til ljósari og betri kor. Vit og tit eiga ein heilagan menniskjaligan rætt til, eins væl og onnur, at liva fríir og óheftir av okkara sliti og strevi, so mikið meiri sum at hella slit og strev tykkara og okkara er grundarlagið fyri samfelags eksistens, framburði og útviklingi.

Tað verður í reiðarablaðnum »Føroyatíðindi« og av okkara mólstóðummonnum kring um landið ford ein osandi og spillandi tala við í endamáli at fáa tykkum fiskimenn at trúgva, at tað eru vit arbeidarar, ið við okkara lón seta tykkara fiskaprís niður, og at tit í ikki kunnu hava felags interessur við okkum. Vit vita, at hella er ein ósonn og folsk tala, sprotlin av einum illum spillandi anda, og vit ivast ikki í, at tit eisini eru mentir at gjøgnumskoða hesa talu og siggja, hvat hon vil. Engin av tykkum trýr, at hon er sprotlin av eymkan yvir tykkum. Men burtursæð frá hesum: okkara meðalinntøkur við heimaarbeiði eru, sum státt er við tí litla arbeiði, sum gevst, ikki til dagin og vegin og til at bita og slita fyri. Kunnu tit sum smámen, ið sjálvir óekonomisk sæð eru undir beinkinum, ella nakar rættshugsandi krevja korini verri hjá okkum, enn tey eru? Vit vita og kenna, at tit svarta: nei!

Men sum sagt: vit unna tykkum fullar sømdir og hægri prís fyri fiskin, og kunnu vit gera nakað til muns fyri tí, vilja vit. Men tað skal so sjálvandi vera vissa fyri, at okkara offur verunliga skal koma tykkum til góða. Latum tí okkum arbeidarar og tykkum fiskimenn sum vinir og klassakámirar koma saman og tala um viðurskiftini og kanna eftir, hvat vit kunna gera hvør fyri annan. Vit bera okkum ikki undan eini sakligari kanning og granskan av okkara arbeiðslon í mun til fiskaprísir.

Kunnu vit við lómkinan okja tykkara fiskaprís, so tað munar nakað?

Tað fyrsta, ið er at kanna, er: Hvussu stóran part útger arbeidsmannsin arbeiði av øllum fiskararbeiði á landinum? Hann er ikki stórur. Kvinnurnar gera tann størsta partin — og teirra lón kann væl ikki vera minni, enn hon er. Tær flestu av fiskararbeiðskonufólkunum eru jú eisini konur, systur ella dotur til fiskimenn.

Latum okkum taka eitt dóm, og latum okkum vera valeysar og seta arbeidaranna part av fiskararbeiðnum til helvtina, hvat ið hann tað verunliga ikki er, minni enn so:

Arbeidslónútreiðslurnar uppá eina ballu eru høgt settar, tá ið vit seta tær til 5 kr.

Ballan vigar 50 kg. Svinningurin í turkingini er um 1/3. Klippfiskaballin hevur so státt sum saltfiskur vigad um 75 kg.

Útreiðslurnar uppá kg av saltfiski eru altoy: 500 oyru: 75 = 6,66 oyru.

Hesar útreiðslur koma fram við: Arbeidsmannslon (einki fyri málitið): 90 oyru um tíman.

ÚR SUDUROY

Hesnafóðrið „SNØGG“,

ið er vorðið víðgilt til at fáa honur at verpa, fæst hjá

D. J. ENNI á Tvøroyri.

Kvinnulon, atlað sum meðal fyri vask og turking: 45 oyru um tíman. Hin samlaða meðal-lonin fyri alt arbeið: 135: 2 = 67 1/2 oyru um tíman.

Hekka ella lekka vit nú arbeidsmannsin fimlon við 5 oyru, okist ella minkar arbeidskostnaðurin við: $\frac{6,66 \cdot 2,5}{67,5} = \text{um } 1/4$

oyra uppá kg av saltfiski: (Er meðalloonin hjá kvinnunum ov lágt sett, munar ein lónhekkan ella lekkan við 5 oyru um tíman minni enn 1/4 oyra uppá kg.)

Ella vit kunnu við øðrum ordum siga, at arbeidslonin hjá arbeidsmanninum má lekast við 5: 1 = 20 oyru um tíman fyri at reiðarir við sínum 1/2 og fiskimaðurin við sínum 1/4 kunnu spara eitt eittoyra uppá kg av saltfiski. Eitt stórt offur og litil vinnigur! — Og skulu tað meiri enn 20 oyru (!) av fimlonini fyri at spara eittoyra við tað at arbeidararnir tilvirka ikki helvtina av fiskinum. Utger arbeidarans partur av fiskararbeiðnum 1/3 ella 1/4 munar 20 oyra lónlekkingin at vikaðist ikki meira enn 2/3 og 1/2 oyra uppá kg av saltfiski.

Henda lómkinan vil ikki bert galda fyri fiskararbeiði, men fyri alt arbeiði hjá arbeidsmanninum. Arbeidarin vildi so státt fyri at vunnid reiðarunum og fiskimanninum (?) 2/3 ella 1/2 oyra uppá kg av saltfiski offra 10: 20 oyru = 2 kr. hvønn fullan arbeidsdag ella 12 kr. hvørja fulla arbeidsviku. Høvu ein meðal arbeidari 180 fullar arbeidsdagar um árið vil hansara árstap verða 180: 2 = 360 kr. Og hvat vildi fiskimansins meirinntøka verðið (um hann fekk hella oyra)?

Tjenar hann 600 kr. við einum meðalprisi av 20 oyru kg vil eittoyrað geva honum 30 kr. (Arbeidarin tapti fyri at hann kundi fáa hesar 30 kr. 360 kr.) 2/3 oyrað 20 kr., 1/2 oyrað 15 kr.

Tjenar hann 600 kr. við einum meðalprisi av 25 oyru kg vil eittoyrað geva honum 25 kr., 2/3 oyrað 16 2/3 kr., 1/2 oyrað 12 1/2 kr.

Men fiskimaðurin verður ikki at tjena hesar 30—20—15 ella 25—16 2/3—12 1/2 kr. Tí: fyri tað fyrsta hava vit ikki dugað at funnið, at fiskakeyparin góðviljaður gevur meir enn hann nýðist at lata, og fyri tað næsta hevur fiskimaðurin ikki nakra makt ella fyriskipan til at vissa sær, at fiskaprísirun veksur við 1/4, 1/2 ella einum heilum oyra, um arbeiðslonin hjá arbeidararum verður skotin niður við 20 oyru um tíman. Vit kunnu bara taka dómi í voruprísunum: Á Tvøroyri og á ymsum øðrum stórrum plássum, har ið bryggja bílar og ymsar hándgheitar hava gjørt lossingarútreiðslurnar til bert ein brotspart av tí, tervóru har eru voruprísirun hægri enn manga aðra staðni úti á bygnum við teim stóru flyti- og lossingarútreiðslum: voran skal jú fyrst skipast upp ár farmaskipinum á einum av teim stórrum plássum, síðani lossast umborð í ein motorbát ella »Smirile«,

lossast í land aftur og berast niðan. Hetta skuldi gjørt voruna dýrari hjá bygðakeypmanninum. Men at tað ikki er so sýnir best hvat lag reiðararnir og stórkeypmennir leggja í at lata voruprísir og fiskaprísir standa í mun (forhold) til arbeidslónútreiðslur, tá ið teir sjálvir kunnu diktera. Nei, vit arbeidarar og til fiskimenn eiga ikki at lata nakran kasta okkum sand í eyguni, men vísa, at vit eru menn at skilja ektá frá óekta, salt frá folskum.

Vit vilja í næsta títti av hesi grein víðgera felags mál og leiðir Føroya fiskimanna og Føroya arbeidsmanna.

Verkfallið.

Svar til N. P. í „Føroyatíðindi“ nr. 9.

Ringur andi og spillandi tungur.

Henda ljóta, illandandi og tunguspillandi grein eggjar til andsvar, tí út av hvørjum orði lýsir lillskapurin — ja, ein kann næstan aftanfyrir tey hóma gekkas-kortin glettandi á tonn — grýlutið er — oman kemur grýlan frá Gørdum. Ella er hesin N. P. í orviti, um so er, kann fyrigevast honum — nei, heldur man hann liggja í andvekri hvørja nátt — »Føroyatíðindi« plagrar ikki at flyta orvitisstos millum manna, synd at siga. Nei, hann tosar ikki í orviti, og »derfor skal han nolles«, sum sigst um »Den grimme Ælling« — men ikki »korporliga« kortini. Fyrst spillir hann javnaðarmenn út úr háð og hami: fy vorðið tykkum, tit ókrúttssáðmenn, hví sáa tit dáar í ta føroysku samfelagsveltuna? (rópar hann). Ein og hvør hugandi, ið lesur hesa grein, má henda tey tvey síðstu ordini, ið hon hevur til undirtílt, aftur á høvundin sjálvan, serliga fyri hans ummæli av javnaðarmennum: Teir eggja fiskimennum til samanhald — hevur ein høyrst so gálið! Hin ringi andin kemur fram so við og við.

N. P. skrivur, at reiðarar rapla ein fyri og annar eftir, men hann gloymir fiskimennin — hvussu er við teimum? raplar einin? — Hesum kunnu flest ól doma í, ið lesa »Dimmaletting«: Tvangsauktion, Tvangsauktion, Tvangsauktion. —

Er ikki meginparturin fiskimenn, ið her rapla? —

Eitt dómi um »grund fyrri stórri krovum frá fiskimennum«. Ól vilja liva, hava tak yvir høvundin, ikki bara reiðarar. — Ja, N. P. — hví taka teir (fiskimenn) seg ikki saman, keypa skip og gera tey út sjálvir, og turka og selja sjálvir?

Hetta er spurningurin, sum fiskimenn sjálvandi hugsa um og vónandi loysa, áðrenn langt umliðir. Men tað er ikki lætt hjá smámanninum knappliga at taka stórtok.

Viðvikjandi hásarhaldinum og rokiskapinum umborð, so er illa vorðið — sigur N. P. — Aftur gloymir hann at meta saman: keypmenn og fiskimenn. Hvussu nógv ferðir meir nýtir keypmadurin ikki til sitt hásarhald enn ein fiskimaður við líka stórar familju nýtir? — N. P.! dómið ræltvíst og kunngerði dómin í »Føroyatíðindi«. Um

reiðarar høvdu verið um borð í staðin fyri fiskimenn, mundi so minni gingið? — Vit hugsa ikki. Mundi tað ikki verið sum við dromedarinum — »Pukke-len« — hin ístursprongdi magin — mundi nokk minna? —

Áðrenn Føroya fiskimenn vóru so frætt mentaðir, at teir sóu styrkina í at vera »organiseraðir«, var gaman í hjá reiðararum at gera so sum hann vilði, men nú ber ikki so væl til longur, nú vil fiskimaðurin eisini hava eitt sindur at siga; men tíverri standa teir ikki fastir óksl móti ókslum. Lat okkum vóna, at hvør einasti fiskimaður skjótt kann kenna sína skyldu og ábyrgd og siga sum R. C. Effersøe:

»Fylkist tú óksl móti ókslum, tá kennst tær stálkynt í jòkslum.« Suduroyingur.

Búgvín.

Tíðindamaður »Krossin« við Gjógv, ið nevnr seg »Búgvín«, men einin er annar enn harrar Kallsøy, hevur hin 7. mars skrivað tíðindi til »Krossin«. Millum annað skrivur hann hesi ord: »Men nú ganga menn mest sum í dopurhuga, teir eru eins og ferðafuglarin, ið steðgaður varð á síni vanligu gongd. Orsøkin er hits hótandi verkfallið. Eg las víðari í tí trúgv, at tíðindamaðurin fór at geva eina dygga skortflongu til teir privatkapitalistarnar, sum forða ferðafuglinum í flogi sínum; men »Búgvín« setti eitt punktum — stórt punktum. Eg mátti spyrja meg sjálvan: er hetta hin sami harrar Kallsøy, sum fyrir einum ári síðan ferðaðist um landið hálvgrátandi um fiskimenn okkara, sum hava tað so ringt, so ringt, so ótliga ringt, fapa avstað um várið í kavaroki upp til Sudurlandsins brimbráða strendir og seinni til Grønlands yvir um Hvarvíð, ið tilfikið er fyri ófýsni, brimgangi av streingjum og fðum. Kann tað bera til, at hr. Kallsøy nú er »som et Lam, der stumt føres til Slagterbenken«. Nei, er svarið hann er skúlakerari, hann fer ikki á Sudurlandið. Tað er rætt nokk! — men teir — fiskimenninir, sum hann græt um! Var tað krøkkudillulár? tað sum Danir kalla: »Valgtlaarer? Hvor veit? Hvor kann svær henda spurning? Eg dugi ikki. Eg gevi tað frá mær.

Seinri spæirekur hann Ole Poulsen úr Gotu, tí at Óli gloymdi at tala við Stauning um adressuna. Sjálvandi kundi Óli gjørt tað; men Óli hevði einki við adressuna at gera. Adressan var eitt politiskt bein, sum sjálvsstyris-sambandsmenn høvdu at bifast um. Teir skulu bifast og kanna ikki bifast um einki. Ein adressa er jú frægari enn einki. Einaferð fyrr skrivaðu teir eina adressu. Hon var til Bretlands. Nokur ár høvdu teir hana at bifast um. Nú er hon upp tannlað. Nú máttu teir fáa sær eitt nýtt bein — eina nýggja adressu — og hvønn skuldi hon skrivast til? Jú, tað var gott at vita! Føroyingar høvdu jú givið Stauningi eina dygga skortflongu hin 12. decimber 1932. Hvat var meira rimuligt enn at skriva eina adressu til hansara í januar 1933? Ein mánaður ella tveir kunna jú ikki gróða høgginiaftur. Hví bóðu teir ikki ein javnaðarmann fara niður við adressuni til parlamentin hr. Stauning? Hví? Ja, hví? tí teir vildu bifast, teir bifast í Keypmannahavn, teir bifast, at teir koma aftur, og teir og teir bifast enn. Fiskimennin liggja imillum,